

Guerra del Golf: entrevista a Joan B. Culla

“Israel té el dret de defensar-se”

Mentre Israel s'ha convertit ja en l'objectiu –més simbòlic que real– dels míssils iraquians, la intel·lectualitat catalana critica genèricament la guerra. Joan B. Culla, professor de la UAB i *admirador* del moviment sionista, se situa al marge del discurs pacifista.

"L'estat palestí no ha existit mai, sobretot perquè els palestins no van voler proclamar-lo".

JORDI MOREIRA

Un sionista és un nacionalista jueu, jo com que no sóc jueu no puc ser –en rigor conceptual- nacionalista jueu i, per tant, no puc ser sionista. Jo només puc ser nacionalista català perquè el nacionalisme té aquesta peculiaritat; amb una certa coherència només pots ser-ho del teu país". Les respostes són d'una lògica cartesiana i surt sencer de l'embestida. Cap problema. Joan B. Culla s'ha *suat* des d'un programa de TV a una polèmica tesi doctoral sobre el lerroxisme mentre, cada any, suspèn d'història de Catalunya futurs periodistes quasi analfabets a la Facultat de Ciències de la Informació de la UAB. I la simpatia pel "procés històric més fascinant del segle XX" –la creació de l'estat d'Israel– l'ha

portat a col·laborar amb l'Associació de Relacions Culturals Catalunya-Israel, presidida per Núria Espert, una de les primeres organitzacions de col·laboració tècnica i cultural amb Israel que agrupa professors universitaris i membres de la comunitat jueva de Barcelona. No és, doncs, home de mitges tintes. Defensa uns postulats i els argumenta públicament sempre que se li demana. L'exposició de fets té, en Joan B. Culla, l'adequada combinació de docència i claredat, amb el seu punt just de sofisme, que li serveix per entendre la necessitat de certes guerres:

—La meua sensació és que mig any després de la invasió-annexió de Kuwait, després de tots els intents de negociació a través de la ONU o d'iniciatives de diversos estats àrabs i no àrabs gairebé tothom

ho ha intentat. I la situació el 15 de gener de 1991 era la mateixa que el 3 d'agost de 1990: l'actitud inamovible de Saddam Hussein que considerava que Kuwait era seu i no estava disposat a tornar-lo ni sencer ni a plaços. Per tant, només hi havia dues possibilitats, o la guerra o deixar-li Kuwait. Jo crec que admetre aquesta darrera fórmula hauria volgut dir convertir la llei de la selva en la norma de les relacions internacionals. Volia dir tornar a l'Europa dels anys 36-39 quan Hitler s'annexionava tots els territoris que ell considerava alemanys. No sé si aquesta és una manera d'argumentar que la guerra era inevitable, el que dic és que la única alternativa a la guerra era donar-los Kuwait i quedar tan amics, i això tenia unes conseqüències fonamentals en totes les rela-

cions internacionals fent que els petits estats quedessin en la més absoluta indefensió.

—*¿Però no sembla que en la qüestió palestina s'hagin fet servir els mateixos paràmetres del dret internacional?*

—Des d'un punt de vista fins i tot jurídic no són situacions equiparables. En el cas Iraq-Kuwait tenim dos països veïns, amics (perquè Kuwait havia estat contribuint a finançar la guerra de l'Iraq contra l'Iran durant 8 anys) i en pau, amb relacions diplomàtiques, reconeixement recíproc, etc...que sense prèvia provocació ni declaració de guerra, doncs un matí, un dels exèrcits esborra del mapa l'altre país essent els dos membres de l'ONU. El cas Israel-Palestina és un altre cas, tenim el conjunt del territori de l'antic mandat britànic de Palestina que, des del final de la II Guerra Mundial és objecte d'una discussió internacional. Hi ha dos comunitats, la jueva i l'àrab o palestina que es disputen el territori, hi ha una potència administradora que és la Gran Bretanya, el tema passa a ser assumit per les Nacions Unides i aquestes formen una comissió d'investigació que elabora una proposta de partició de Palestina. Aquest pla és aprovat per l'assemblea general de l'ONU amb una majoria de 2/3 el 1947. La comunitat jueva l'accepta i la comunitat palestina i els estats àrabs la rebutgen. El 1948 Gran Bretanya es retira de Palestina i els jueus proclamen el seu estat sobre el territori que la ONU els va donar però els estats àrabs no ho accepten i ataquen el territori jueu i hi ha una guerra. Del resultat d'aquesta guerra se'n deriven unes fronteres que no són les que l'ONU havia traçat.

—*Impossibilitant la creació d'un estat palestí.*

—L'estat palestí no ha existit mai i no ha existit, sobretot i primer, perquè els àrabs palestins no van voler proclamar-lo. Quan el maig de 1948 es va proclamar l'estat d'Israel, en aquell mateix moment s'hauria pogut proclamar l'estat palestí però els palestins volien tot el territori i, per això, l'estat palestí no ha existit mai jurídicament. Després, per mantenir la seva ocupació de Cisjordània o Gaza, Israel pot invocar que —i jo crec, personalment, que aquest tema s'hauria de negociar— que manté jurídicament un estat de guerra amb els seus veïns. Només amb Egipte s'ha firmat un tractat de pau. Hi ha, doncs, un estat de guerra formal. No hi ha hagut un reconeixement mutu. Per tant, des del punt de vista jurídic Israel no s'ha annexionat un estat independent, no n'hi havia cap, Israel no s'ha annexionat els territo-

ris, els administra. S'ha annexionat Jerusalem-Est i el Golan però no Cisjordània i Gaza. I insisteixo, Israel va argumentar que retirar-se sense negociació de Cisjordània i Gaza posaria en perill la seva existència com a estat independent. Aquest argument ha adquirit una nova força veient amb quin entusiasme se celebra a tot el món àrab cada vegada que cau un míssil sobre Israel. Suposo que es pot entendre que amb uns veïns com aquests, Israel se senti moralment legitimat per prendre certes precaucions.

—*¿La concepció d'una franja de seguretat mínima?*

—Exacte, fins que no hi hagi una pau seriosa i solvent amb els països àrabs, Israel té dret moral a protegir-se sobretot tenint en compte que si es tornés a les fronteres del 67, hi ha punts de la frontera on la distància entre la frontera jordana i el mar seria només de 15 quilòmetres. No estem parlant d'un país gran sinó d'un país en miniatura, molt més petit que Catalunya i amb un traçat fronterer impossible i fràgil. Des de qualsevol punt de vista, considerar equiparables l'annexió de Kuwait per part d'Iraq i l'ocupació temporal israeliana a Gaza i Cisjordània no té per on agafar-se.

—*¿La guerra del Golf no ha salvat Israel d'afrontar la negociació amb els palestins?*

—Aquesta és una altra qüestió. Jo, personalment, opino —i em puc equivocar— que Arafat i la direcció del moviment nacionalista palestí ha comès un error gravíssim arreglant-se d'una manera tan absoluta i total amb Saddam Hussein. Perquè el problema de fons per arreglar la qüestió palestina és aconseguir que la societat israeliana cregui que la cessió de territoris no signifiqui posar-se un punyal al coll, que es convencés que un estat palestí no és una amenaça mortal per a Israel. Si això és així, que Arafat s'hagi presentat com l'escolanet de Saddam Hussein dificulta molt més del que ja ho era assolir aquest objectiu. ¿La societat israeliana oblidarà en un futur pròxim l'arreglament de l'OAP al costat d'aquell que els dispara míssils?

—*¿Com s'explica l'èxit de la retòrica islàmica i panarabista de Saddam Hussein?*

—El món àrab és com Europa al segle XV. El món àrab es troba al 1411 segons el seu propi calendari. I ho estan no només des d'un punt de vista comptable sinó també des d'un punt de vista històric. Es troba en un estadi de desenvolupament socio-polític-cultural que s'assembla molt al de l'Europa de la baixa edat mitja-

na.

—*Una teoria que hauria d'explicitar.*

—Hi ha una confusió indistinguible entre política i religió, i entre poder polític i poder religiós. Saddam Hussein crida a la guerra santa com els predicadors medievals cridaven a les creuades contra els hereges. Les seves societats encara no han assimilat els valors que Europa va aportar: la il·lustració, la Revolució francesa, les revolucions liberals. Passa que en aquests estats àrabs s'hi ha superposat una estructura formal de règims polítics i de minories dirigents imitades d'Occident en les seves infinites variants, perquè Occident vol dir el despotisme del Sha o el socialisme populista del Baas, i aquest procés s'ha produït sobre unes bases profundament medievals amb una cobertura a l'europea. Es parlava de partits polítics, de constitucions, d'autogestió...i tot això s'ha demostrat que era una mentida, un decorat. Saddam Hussein s'ha oblidat del socialisme, del laïcisme i s'ha posat a invocar la guerra santa, mahoma, l'alcorà i apareix a la TV. resant perquè sap que ven un missatge que arriba a les masses àrabs de tots aquests països a qui el socialisme ni saben el que és ni els importa. Ja sabem com va acabar l'intent del sha d'instaurar un despotisme il·lustrat modernitzador, que se'n va dir la revolució blanca, instaurant un règim teocràtic medieval on s'afusella igual els dissidents religiosos que els dissidents polítics.

—*¿Els jueus són els europeus d'Orient Mitjà?*

—En el fons, crec que una de les moltes claus per entendre el problema d'Israel és aquest. El món àrab rebutga Israel com un virus estrany incrustat en la seva carn perquè una de les causes profundes que mai ningú no ha dit és perquè Israel és un boc del segle XX en un món que està al segle XV, malgrat una superestructura tecnològica d'aquest segle.

—*¿És impossible el consens, llavors?*

—L'estadi històric es correspondria al segle XV però en el temps real estan al 1991, com nosaltres. Per tant, d'una forma o altra s'hi ha de conviure. I en la mesura del possible, tot i que ho contemplo amb escepticisme, el món occidental ha d'afavorir que l'evolució socio-polític-cultural del món àrab sigui el més ràpida amb vista a assimilar aquests valors de la igualtat, de la llibertat de drets. Ara, jo crec que una gran lliçó de l'any 1990 al món àrab i a l'Europa de l'est és que la història té el seu ritme i que no se la pot forçar. No es pot aconseguir en vint anys allò que la història genera en dos-cents

anys, com convertir societats agràries endarrerides en societats obreres avançades. Llavors, el dia que s'estripa el decorat tot s'enfonsa de la manera més ignominiosa.

—*El discurs de l'esquerra europea se centra, però, en l'ideologia imperialista que es desprèn de la guerra del Golf.*

—El pacifisme és un sentiment noble, a part de legítim. Qualsevol guerra és dolenta per definició i cap guerra és digna d'entusiasme ni d'aplaudiment però aplicar la situació paltejada al Golf als esquemes que l'esquerra occidental va aplicar a Vietnam, a Nicaragua, o fins i tot a Panamà, no té cap sentit. I una mica s'està fent això. I ho trobo incompreensible. No té cap fonament seriós. L'Iraq no és Vietnam o Nicaragua perquè aquests dos països, amb tots els errors que es puguin trobar, van viure fenòmens realment populars, processos d'alliberament nacional sorgits espontàneament i, en aquests casos, era vàlid l'esquema anti-imperialista. Ara, m'agradaria que algú em digués on troba els paral·lels entre el règim de Bagdad i el règim de Managua. El senyor Hussein va arribar al poder a cavall d'un cop d'estat de palau amb l'assassinat de la família reial l'any 1956. Era un pistolero del partit Baas i tots els canvis en la cúpula del poder iraquiana dels últims 25 anys s'han fet pel sistema de l'assassinat. I mentre Nicaragua és, històricament, una víctima de l'imperialisme nord-americà, Iraq és una creació del colonialisme franco-britànic que té uns recursos petrolers importantíssims, amb una agricultura molt més pròspera que cap altre país de la zona. I és, per tant, un país ric a escala regional. Es, també, un país hiperarmat...

—*...pel mateix Occident que ara el combat.*

—El règim iraquí va aprofitar en benefici propi la por que feia a Occident el règim dels aiatollahs per convertir-se en un gegant militar però Saddam Hussein tenia les seves motivacions per ser un gegant militar. No volia les armes per destruir l'Iran -encara que si les prenia algun troç de terreny, millor. Volia un exèrcit desproporcionat, enorme pel mateix motiu que voldria un gran exèrcit un rei de França el segle XV. Perquè procurés la base d'un liderat regional. A Occident, que -insisteixo- es troba en una fase diferent de desenvolupament històric poden donar-se els casos de grans potències amb un aparell militar molt petit -Alemanya o Japó- al món àrab no. En la cultura socio-política del món àrab només ets un país fort si tens un gran exèrcit i també Síria, o Egipte, han fet una carrera armamentística

"Equiparar l'annexió de Kuwait amb l'ocupació temporal de Gaza i Cisjordània, no te per on agafar-se".

JORDI MOLLÀ

exagerada. La fi momentànea de Kuwait n'és una bona prova. Un gegant econòmic sense pràcticament forces armades era, sota l'òptica àrab, fàcilment vulnerable. Se'l podien cruspir quan vulguessin.

—*¿Es difícil en aquest país assumir una posició pública pro-jueva en un context, si més no, pro-palestí?*

—Sincerament, jo crec que no. No em sento mirat de forma estranya ni tractat de forma discriminatòria pel fet de mantenir aquestes posicions. El que passa és que els intel·lectuals ens preocupa massa l'estètica i això fa que hi hagi molta gent que, en el fons, simpatitza força amb Israel però que no ho diu. No em sento un *rara avis*, afortunadament. Tinc la sensació d'estar acompanyat públicament i, privadament, molt més del que sembla però no cal que tothom vagi proclamant les seves simpaties per un país constantment. En qualsevol cas, a Catalunya el fenomen que comentaves s'atenua. El remordiment col·lectiu per l'holocaust va fer que a Europa, el sionisme fos contemplat amb simpatia fins pràcticament la guerra de 1967. A Catalunya es va manifestar força intensament dintre de les possibilitats que el franquisme donava. Molts sectors nacionalistes, no només el senyor Pujol, admiraven Israel. Del fons editorial d'Edicions 62, el segon volum, després de *Nosaltres els valencians*, va ser la traducció d'un llibre francès anomenat *L'estat d'Israel*, el que significa que en les reduïts cercles il·lustrats de l'antifranquisme aquest tema interessava. A partir de la guerra dels 6 dies i, sobretot, a partir del descobriment de la qüestió palestina fruit d'un canvi

de lideratge en l'OAP que passa d'uns titelles impresentables a la direcció d'Arafat, la cosa canvia. L'enquadrament d'alguns països àrabs en el bloc soviètic i la posició cada cop més pro-americana d'Israel acaben de decantar l'opinió intel·lectual europea cap a una actitud crítica contra Israel i de suport als palestins i, per extensió, als àrabs. Aquesta onada encara dura i a Catalunya aquest factor va quedar atenuat pel fet nacional. Es va continuar mantenint una admiració —que no exclou la crítica— envers un nacionalisme que en un context molt difícil van aconseguir el somni de qualsevol nacionalisme: la construcció d'un estat propi. I no només això, sinó que van aconseguir ressuscitar una llengua morta i ho van fer creant un estat modern amb els famosos i mitificats kibutzims i amb una gran tenacitat. Per tant, més que un model ha estat un referent, un ideal llunyà que, però, reconfortava les pròpies limitacions. I aquest valor ha atenuat aquest fenomen generalitzat a Europa de les frases fetes a l'estil de *Israel, peó dels EUA a l'Orient mitjà* de les que si hom desconeixia la història podria pensar-se que això d'Israel s'ho havia inventat el Departament d'Estat nord-americà per col·locar un Guantamo una mica més gros en territori àrab.

—*¿La violència emprada pel sionisme en la seva lluita també era font d'admiració?*

—Qualsevol nacionalisme que ha tingut la pretensió de crear un estat propi ha reconegut, amb més o menys intensitat, allò que en el discurs d'aquells nacionalismes se'n deia lluita armada i en el dis-

cur de la potència colonial o ocupant se'n deia terrorisme. Al tercer món en el seu conjunt, són pocs els líders polítics de les respectives independències —Ben Bella, per exemple— que no han vist les seves cares impreses en un cartell de recerca i captura.

—*Fins i tot un Menahem Beguin.*

—Sense dubte. El sionisme és perfectament semblant a la resta de nacionalismes del segle XX. I no sé si és delicat dir-ho, però a Catalunya no fa ni vint anys hi havia formacions nacionalistes —en aquells moments amb una força considerable— que contemplaven, no en la pràctica però si en la teoria, la lluita armada com un instrument eventualment utilitzable. I persones que havien militat en aquests partits tenen papers públics rellevants sense que ningú els acusi de res. No hem de caure en una mena de falsa virginitat ja que en una situació de dictadura com la recent aquesta opció no era gens estranya sobre el paper.

—*¿El terrorisme només es legítima quan guanya?*

—Naturalment, aquesta és una de les moltes lliçons, cíniques però implacables, de la història.

Hi ha altres lliçons, però. Els partits polítics han emprat, segons l'historiador, "una doble moral" mobilitant-se per la pau al Golf pèrsic i oblidant la intervenció soviètica al Bàltic. Joan B. Culla és taxatiu: "L'esquerra catalana no ha estat a l'altura de les circumstàncies". Domina els silencis, els gestos i les paraules. Potser, fins i tot, podria ser un bon polític.

Oriol Malló